

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
MISIJA NA KOSOVU

**Kosovski Hrvati Opštine Viti/Vitina: Ugrožena
zajednica**

Oktober, 2011.

Odricanje od odgovornosti:

Zvanična verzija ove publikacije pisana je na engleskom jeziku. Sve druge jezičke verzije ove publikacije predstavljaju prevod sa originalne engleske verzije i ne smatraju se zvaničnim dokumentima.

SADRŽAJ

PREGLED IZVEŠTAJA	1
1. UVOD	1
2. SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA I PRISTUP USLUGAMA	2
3. UČEŠĆE U JAVNIM POSLOVIMA	5
4. IMOVINSKA PITANJA	7
4.1. Uknjižba imovine	7
4.2. Upravljanje imovinom	8
5. BEZBEDNOST I SLOBODA KRETANJA	9
6. ZAKLJUČAK	11
7. PREPORUKE	12

PREGLED IZVEŠTAJA

Misija Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju na Kosovu (OEBS) zabrinuta je situacijom u kojoj živi mala zajednica kosovskih Hrvata u opštini Viti/Vitina u regionu Gjilan/Gnjilana. Izveštaj dokumentuje povrede imovinskih prava i pruža zabrinjavajuću sliku opasne socio-ekonomske situacije sa kojom se suočava ova zajednica. Isti ističe pitanja u vezi sa stalno prisutnim bezbednosnim problemima i zapaženog i/ili stvarnog nemara institucija i neučestvovanja u javnim poslovima koji doprinose duboko usađenom osećaju izolacije među ovom uglavnom staračkom populacijom kosovskih Hrvata. Teška situacija koja preovlađuje u zajednici zahteva hitno delovanje relevantnih javnih institucija, posebno na opštinskom nivou. OEBS daje preporuku da opština preduzme sve neophodne korake kako bi ojačala funkcionalnost relevantnih mehanizama za zastupanje zajednica u opštini, sprovođenje redovnih aktivnosti informisanja zajednice na terenu i poboljšavanje pristupa zajednice osnovnim uslugama kao što su zdravstvena zaštita i javne komunalije.

1. UVOD

Zajednica kosovskih Hrvata živi u selima Letnicë/Letnica, Shashar/Šašare, Vërnavokollë/Vrnavokolo i Vërnez/Vrnez¹ u opštini Viti/Vitina (region Gjilan/Gnjilana) gde čine približno 0.05% stanovništva.² Kosovski Hrvati takođe žive u selu Janjevë/Janjevo u opštini Lipjan/Lipljan (region Prishtinë/Priština) gde čine približno 0.29% opštinskog stanovništva.³ Od 4,331 registrovanih kosovskih Hrvata u opštini Viti/Vitina na popisu održanom 1991. godine⁴, samo negde oko njih 40 je i dalje ostalo u 2011. Većina kosovskih Hrvata iz Viti/Vitine napustilo je Kosovo tokom 1990-ih i tokom konflikta 1999, bežeći od sve veće nesigurnosti kao i od nedostatka ekonomskih mogućnosti.⁵ Velika većina kosovskih Hrvata preselila se u Hrvatsku, gde su prvobitno bili smešteni u kolektivnim centrima i gde im je postepeno pružen socijalni smeštaj. OEBS-u je poznato da se vratilo samo četvero kosovskih Hrvata u Letnicë/Letnicu od 1999, što je navelo opštinske institucije i njihove aktere da zauzmu pasivan stav ka daljem istraživanju potencijalnog povratka.

---

¹ Kako bi upućivanje na geografske lokacije bilo precizno, sela pomenuta u ovom izveštaju nazivaće se zajedničkim imenom "oblast Letnicë/Letnice" uključujući sela Letnicë/Letnica, Shashar/Šašare, Vërnavokollë/Vrnavokolo i Vërnez/Vrnez, osim ukoliko se pominjanje konkretnog sela smatra neophodnim u datom kontekstu. Mali broj kosovskih Hrvata živi u selu Bincë/Binač (opština Viti/Vitina); oni nisu uključeni u ovaj izveštaj.

² Izveštaj OEBS-a *Profili kosovskih zajednica* (2010), "Profil zajednice kosovskih Hrvata", strana 119. <http://www.osce.org/kosovo/75450> (kome je pristupljeno 4. maja 2011). Cifre se zasnivaju na procenama pruženim OEBS-u od strane predstavnika zajednice i opštinskih zvaničnika.

³ Ibid. Kosovski Hrvati u opštini Lipjan/Lipljan pate posebno zbog oskudice socio-ekonomskih mogućnosti, ali ništa više nego što je to slučaj sa drugim zajednicama u opštini. Svrha ovog izveštaja jeste da istakne probleme sa kojima se suočava zajednica kosovskih Hrvata u opštini Viti/Vitina, koja je posebno ugrožena i marginalizovana.

⁴ Ibid. Podaci prikupljeni tokom popisa 1991. godine su osporeni, pošto su popis bojkotovali neki segmenti stanovništva.

⁵ Za sveobuhvatniju analizu različitih pitanja koja pogađaju zajednicu kosovskih Hrvata, pogledajte izveštaj *Profili kosovskih zajednica*. Ibid.

Većinu preostalog kosovsko-hrvatskog življa čine starci, a u odsustvu mlađih članova porodice, oslanjaju se na socijalnu pomoć kojom se izdržavaju. Shodno terenskom nadgledanju sprovedenom od strane OEBS-a, ova ugrožena i izolovana zajednica živi u ekstremnom siromaštvu i neadekvatnim stambenim uslovima. Približno 200 etničkih Albanaca iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije nastanilo je prazne kuće kosovskih Hrvata tokom konflikta 2001. godine u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji i iste su ostale uzurpirane još od tog dana. Njihov dolazak doveo je do tenzija sa populacijom kosovskih Hrvata i zajednica nije bila u stanju da reši svoje sporove oko vlasništva poljoprivredne i stambene imovine. Odsustvo radnji nadležnih organa za zaštitu prava na privatnu imovinu ili da posreduju u datim sporovima takođe je dovelo do sve veće percepcije kosovskih Hrvata da su zapostavljeni od strane institucija kao i do pogoršanja međuetničkih tenzija u datoj oblasti.

Nakon porasta broja bezbednosnih incidenata⁶ koji su pogodili zajednicu tokom druge polovine 2010. godine, koji su praćeni nastavljenim tvrdnjama o zapostavljanju zajednice na račun opštinskih vlasti, OEBS je intenzivirao svoje aktivnosti nadgledanja i zastupanja u ovoj oblasti sa ciljem poboljšanja prava zajednice kosovskih Hrvata.

Metodologija upotrebljena za prikupljanje podataka obuhvatala je pojedinačne i grupne razgovore sa pripadnicima zajednice, nadgledanje na terenu, preispitivanje sudske i pravne dokumentacije koju je pružila zajednica u vezi sa imovinskim pitanjima i razgovore sa relevantnim zvaničnicima lokalnih institucija i međunarodnih organizacija.⁷

Rezultati ovog procesa ilustrovani su u ovom izveštaju, koji preispituje aktuelnu situaciju zajednice kosovskih Hrvata u Viti/Vitini i ocenjuje nivo u kome ova zajednica uživa svoja prava i slobode u oblasti ekonomskih i socijalnih prava, učešća u javnim poslovima, imovinskih prava, bezbednosti i slobode kretanja.

2. SOCIO-EKONOMSKA SITUACIJA I PRISTUP USLUGAMA

Većina kosovskih Hrvata u oblasti Letnicë/Letnice je starije starosne dobi. Mnogi od njih su udovci ili udovice koji žive sami u svojim kućama koje se u veoma lošem stanju i često nemaju kupatilo i kuhinju. Životni prostor obično je sačinjen od samo jedne sobe sa krevetom, šporetom i stolom, često sa zemljanim podom dok se preostali deo kuće koristi kao ostava ili je prazan. Dvorišta i okolna oblast često su zarasli i zapušteni, usled starijeg doba i fizičke nepokretljivosti mnogih stanovnika.

Mogućnosti stvaranja prihoda veoma su ograničene. Od oko 40 preostalih kosovskih Hrvata u oblasti Letnicë/Letnice, samo četiri osobe su u stanju da rade, od kojih samo dve ostvaruju održivi prihod putem restorana u vlasništvu porodice. Ostali drže stoku

---

⁶ Bezbednosni incidenti uglavnom obuhvataju verbalno i fizičko uznemiravanje, ali obuhvataju i uzurpiranje zemljišta i zastrašivanje. Pogledajte odeljke 4 i 5 u kojima je ovo detaljnije objašnjeno.

⁷ Podaci upotrebljeni za izradu ovog izveštaja je intenzivno prikupljao OEBS u periodu od jula do oktobra 2010. godine, a intervjui sa predstavnicima zajednice i zvaničnicima sprovedeni su u periodu od 1. do 30. oktobra 2010. Dodatni podaci prikupljeni su putem redovnog praćenja sastanaka opštinskih tela od strane OEBS-a i foruma za bezbednost na lokalnom nivou. Informacije su ažurirane u pogledu svih razmotrenih pitanja zaključno sa julom 2011.

i proizvode mlečne i mesne proizvode za svoju potrošnju, pošto nisu u stanju da prodaju svoje proizvode van ovog lokaliteta usled svoje ograničene slobode kretanja (kao što je dalje diskutovano u nastavku). OEBS je takođe istakao dva slučaja zaposlenih u nekadašnjim društvenim preduzećima koji nisu uključeni na spisak lica koja ispunjavaju zahteve za dobijanje beneficije koje proizilaze iz privatizacije njihove kompanije, time ih lišavajući dodatnih izvora prihoda⁸. Svi kosovski Hrvati sa više od 65 godina koji žive u ovoj oblasti ispunjavaju uslove za primanje osnovne starosne penzije na Kosovu, dok istovremeno primaju penzije iz Srbije i u jednom slučaju iz Nemačke. Takođe postoji sedam korisnika šeme socijalne pomoći na Kosovu.⁹ Zajednica takođe prima humanitarnu pomoć od Crvenog krsta Srbije prisutnom u susednom selu većinski naseljenim srpskim življem Vrbovac/Vërboç (opština Klokot/Klllokot), i od lokalne katoličke crkve.

Pristup uslugama zdravstvene zaštite je ograničen¹⁰ usled ograničene pokretljivosti zajednice, nedostatka adekvatnog javnog prevoza i velike udaljenosti od najbližih zdravstvenih centara (koji se nalaze u susednoj opštini ili dalje, u zavisnosti od ozbiljnosti bolesti)¹¹. Cena koštanja lečenja i lekova predstavlja dodatnu prepreku za uživanje njihovog prava na adekvatne zdravstvene usluge. Nekima od najstarijih i najugroženijih pripadnika zajednice potrebna je kućna nega; međutim, izuzev u jednom slučaju, o ovim pojedincima se brinu drugi pripadnici zajednice ili lokalna katolička crkva.¹² Ista u ovom trenutku istražuje mogućnost izgradnje staračkog doma koji bi poslužio za sve veće potrebe zajednice u ovom smislu, iako nedostaju finansijska sredstva da se realizuje ovaj projekat. Opština Viti/Vitina upoznata je o ovom pitanju, a opštinski direktor za zdravlje i socijalnu zaštitu podelio je sa OEBS-om plan za izgradnju ove ustanove u Letnicë/Letnici. Međutim, direktor je istakao da ne postoji nikakav opštinski budžet za finansiranje projekta i da nisu usvojeni nikakvi konkretni planovi. Jedini konkretan korak koji je opština preduzela da odgovori na ovu zabrinutost jeste odluka da se finansijski podrži, na ad-hoc osnovi slučaj smeštaja kosovskog Hrvata vezanog za krevet u starački dom.

---

⁸ Oba nekadašnja zaposlena tvrde da ispunjavaju kriterijume i da su uz pomoć OEBS-a, uložili zvanične žalbe Kosovskoj agenciji za privatizaciju (KAP). Kosovskoj agenciji za privatizaciju poverena je prodaja, prenos i/ili likvidacija preduzeća i imovine u društvenom vlasništvu. Zaključno sa krajem jula 2011, podnosioci žalbe još uvek nisu primili nikakav odgovor u pogledu zvaničnih žalbi koje su uložili 30. oktobra 2010.

⁹ Informacije je pružio direktor Centra za socijalnu zaštitu u Viti/Vitini, tokom perioda sprovođenja intervjua. Vidi notu 7, *supra*.

¹⁰ Pravičan pristup zdravstvenoj zaštiti zagaranтовan je članom 7.1 Zakona br. 03/L-124 kojim se menja i dopunjuje Zakon o zdravlju, 30. decembar 2008, koji ističe da “bi sistem zdravstvene zaštite trebalo da bude pristupačan [...] svim zajednicama” Kosova, sa time da glavna odgovornost obezbeđivanja njihovog pristupa pada na odeljenje za zdravstvo relevantne opštine. Štaviše, zakon navodi da svi polažu pravo na “podjednaku raspodelu sredstava zdravstvene zaštite na osnovu socijalne i ekonomske ravnopravnosti”, dok bi zdravstvena zaštita trebalo da bude pružena besplatno “građanima starijim od 65 godina starosti” i onima sa “invaliditetom”.

¹¹ Opština Viti/Vitina je juna 2011. najavila projekat obnove Doma zdravlja u selu Letnicë/Letnica. Projekat će uglavnom biti finansiran od strane hrvatske vlade uz određena finansijska sredstva koja su pružena od strane opštine i realizovani od strane Agencije Sjedinjenih Američkih Država za međunarodni razvoj (USAID). Očekuje se da ovaj projekat bude završen do kraja 2011.

¹² Član 1 Zakona br. 02/L-17 o socijalnim i porodičnim službama, proglašen Uredbom UNMIK-a 2005/46, 14. oktobar 2005, predviđa pružanje nege “ugroženim licima”, uključujući one koji su “u podmaklom dobu” i/ili pate od “fizičkih oboljenja ili invalidnosti” putem Centara za socijalni rad. Direktor Centra za socijalni rad u Viti/Vitini ističe da se ove usluge pružaju svim zajednicama na podjednakoj osnovi, u skladu sa potrebama pojedinačnih stanovnika. U ovom trenutku, usluge zdravstvene zaštite pružaju se jednoj kosovsko-hrvatskoj porodici u selu Vërnavokollë/Vrnavokolo.

Zajednica kosovskih Hrvata iz oblasti Letnicë/Letnica takođe se suočila sa ozbiljnim izazovima u njihovom pristupu tekućoj vodi za piće.¹³ Postojeći vodovodni sistem finansirala je zajednice i izgrađen je pre više od 30 godina. U 2007. Regionalna javna komunalna kompanija, "Hidromorava", ocenila je vodovodni sistem i iznela je da je potrebna njegova potpuna zamena. Do sredine 2011. Opština je iznela da nema nikakva finansijska sredstva da finansira rad, međutim, jula 2011. oni su najavili projekat delimične zamene glavnog vodovodnog sistema u selima Letnicë/Letnica i Shashar/Šašare, koji je završen krajem jula 2011. Pristup oskudnom vodosnabdevanju, za ličnu upotrebu, ali i za navodnjavanje obradivog zemljišta, izazvao je tenzije između zajednice kosovskih Hrvata i kosovskih Albanaca. Prema rečima predstavnika zajednice kosovskih Hrvata u selu Letnicë/Letnica jedini javni izvor vode u selu preusmeren je od strane jednog etničkog Albanca iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije koji je uzurpirao jedan broj napuštenih kuća kosovskih Hrvata i obradivo zemljište u blizini. On je istakao da je ovo bio jedini izvor tekuće vode u blizini. Slučaj je prijavljen Kosovskoj policiji, ali je preovlađujući nedostatak imovinske dokumentacije u ovoj oblasti otežao istima da nastave dalje u ovom slučaju. U međuvremenu, kosovski Hrvati koji žive u ovom selu postavili su svoj vodovod u centru sela kako bi osigurali određeni nivo pristupa tekućoj vodi. Međutim, kosovski Hrvati nastavljaju da prijavljuju nedostatak pristupa tekućoj vodi. Prema rečima lokalnog sveštenika katoličke crkve i predstavnika zajednice, ovo se javlja usled potrebe za opravljavanjem sekundarne vodovodne mreže, proračunate većom potrošnjom vode nedavno privatizovanog društvenog preduzeća u ovoj oblasti koje je takođe povezano na vodovodni sistem.

Situacija je isto tako neizvesna u vezi sa pristupom zajednice elektroenergetskoj mreži sa veoma dugim i poprilično učestalim restrikcijama električne energije. Nedostatak električne energije, posebno tokom zimskih meseci imao je značajan negativan uticaj na blagostanje ove zajednice starijih kosovskih Hrvata. Iako snabdevanje električnom energijom ostaje prvenstvena nadležnost javnog preduzeća Kosovske elektroenergetske kompanije (KEK), opštinske institucije igraju ulogu u uređivanju planiranja i snabdevanja električnom energijom, u prisnoj saradnji sa KEK-om.¹⁴ Prekidi u snabdevanju javljaju se kao posledica neplaćanja računa. U tom smislu, upravnik KEK-a u Viti/Vitini istakao je da su većina neplatiša u ovoj oblasti etnički Albanci iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije koji nastanjuju upražnjene kuće kosovskih Hrvata. On je dalje predstavio OEBS-u listu 10 kosovskih Hrvata koji su platili svoje račune oktobra 2010, ali i slučajeve šest kosovskih Hrvata obuhvaćenih šemom socijalne pomoći za koje Ministarstvo rada i socijalne zaštite još uvek nije dotiralo račune za električnu energiju.¹⁵

---

¹³ Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, 15. jun 2008, ističe u članu 17.1.f, da pružanje i održavanje javnih usluga i komunalija, uključujući vodosnabdevanje, predstavlja odgovornost opštinskih vlasti.

¹⁴ Vidi član 23 Zakona br. 03/L-201 o električnoj energiji, 25. oktobar 2010, koji navodi da "svako potrošačko domaćinstvo uživa pravo da bude snabdeveno električnom energijom", dok član 16.1.13 istog zakona navodi da "operator sistema distribucije" (u ovom slučaju KEK) "priprema planove za sistem distribucije u koordinaciji sa opštinama".

¹⁵ Shodno sporazumu iz 2009. Između Ministarstva za rad i socijalnu zaštitu i KEK-a, domaćinstva, koja se kvalifikuju kao "socijalni slučajevi" podobna su da dobiju dotaciju u električnoj energiji od strane Ministarstva, koja može iznositi do 240 evra godišnje. Međutim, Ministarstvo tek treba da načini bilo kakve isplate.

Značajan aspekt uživanja pravičnog pristupa opštinskim i drugim uslugama povezan je sa sposobnošću zajednice da komunicira sa pružaocima usluga na bilo kom od dva službena jezika na Kosovu (albanskom i srpskom), što je pravo zagarantovano zakonom.¹⁶ Kosovski Hrvati koriste srpski jezik u njihovoj interakciji sa javnim vlastima, a pripadnici zajednice žalili su se OEBS-u da su opštinski službenici u nekolicini navrata odbili da im se obrate na srpskom i/ili nisu uspjeli da im obezbede prevod. Ovakve tvrdnje uglavnom se odnose na opštinsku katastarsku službu, iako je jednom prilikom prema rečima podnosioca žalbe navedeno da je odluka javnog tužioca da odbaci slučaj koji je pokrenuo kosovski Hrvati koji živi u selu Šašare/Shasarë u vezi sa oštećivanjem katoličkog groblja u tom selu sačinjena i uručena samo na albanskom jeziku.¹⁷

Još jedna primer nepoštovanja Zakona o upotrebi jezika jeste da se svi zvanični znaci odnosno natpisi u okviru zgrade opštine Viti/Vitina pojavljuju samo na albanskom jeziku, umesto da su ispisani na oba službena jezika, kao što je predviđeno zakonom. Šef opštinske administracije i osoblje izneli su OEBS-u da nisu primljene nikakve zvanične žalbe od strane opštine¹⁸ i da pripadnici nevećinskih zajednica dobijaju usluge na svom jeziku ukoliko to i zahtevaju.¹⁹ Postavljanje dvojezičnih zvaničnih natpisa u okviru zgrade opštine i pružanje osoblja koje govori srpskim jezikom ili prevodilaca značajno bi olakšalo pristup zajednice kosovskih Hrvata opštinskim službama i odgovorilo bi na percepciju zajednice da se prema njoj ne postupa na ravnopravan način i da je zapostavljena od strane institucija.

3. UČEŠĆE U JAVNIM POSLOVIMA

Postoji opšte odsustvo učestvovanja u javnim poslovima od strane zajednice kosovskih Hrvata u opštini Viti/Vitina, i konkretno od strane kosovskih Hrvata iz oblasti Letnicë/Letnica. Ne postoji nijedan predstavnik iz ove zajednice na nivou zakonodavnog ili izvršnog ogranka opštine Viti/Vitina, a nijedan od četiri pripadnika zajednice koji su radno-sposobnog doba trenutno nije zaposlen u javnoj službi opštine. Jedini javni forum u kome je zajednica učestvovala bio je nekadašnji Lokalni odbor za javnu bezbednost (LOJB) iz Vrbovca/Vërboc.²⁰ Međutim, nakon uspostavljanja nove opštine Klokot/Kllkocet januara 2010, sela kosovskih Hrvata u

¹⁶ Vidi član 7.2 Zakona br. 02/L-37 o upotrebi jezika, 20. oktobar 2006.

¹⁷ Vidi Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova proglašen Uredbom UNMIK-a br. 2003/26, 6. jul 2003. sa posledičnim amandmanima. Dana 22. decembra 2008, Kosovo je proglasilo Zakon br. 03/L-003 o izmeni i dopuni Privremenog zakona o krivičnom postupku Kosova br. 2003/26 kojim je zakon u značajnoj meri bio isti kao i zakon iz 2003. godine, iako je dodat deo koji govori o sklapanju nagodbi za priznanje krivice, član o dužini pritvora izrečenog od strane policije je izmenjen a naziv zakona promenjen je u Zakon o krivičnom postupku Kosova. Članovi 15 i 219 ovog Zakona previđaju upotrebu tri službena jezika u sudskim postupcima. Zakonodavstvo predviđa da su radni jezici sudova albanski i srpski, ali se pored toga prevod na engleski jezik mora obezbediti ukoliko je isto potrebno za konkretan predmet.

¹⁸ Postoji jedan broj načina za ulaganje žalbe, putem Odbora za zajednice, Opštinske kancelarije za povratak i zajednice, zamenika predsedavajućeg Skupštine opštine za zajednice ili putem Komisije za jezike.

¹⁹ Slične žalbe u pogledu upotrebe jezika iznele su opštinske vlasti u Viti/Vitini kao i zajednica kosovskih Srba koja živi u opštini.

²⁰ LOJB-i predstavljaju forume primenjene na osnovu Uredbe UNMIK-a br. 2005/54, o okviru i vodećim načelima rada Kosovske policijske službe. Svrha postojanja LOJB-a jeste da odgovore na bezbednosne potrebe lokalne zajednice i da im daju glas kada govorimo o radu policije u njihovoj zajednici.

opštini Viti/Vitina ostala su izvan domašaja LOJB-a, dovodeći do uklanjanja predstavnika zajednice iz članstva istog krajem 2010. Istovremeno, predstavnik kosovskih Hrvata nije pozvan da se pridruži LOJB-u koji postoji u opštini Viti/Vitina.

Nivo zastupljenosti kosovskih Hrvata u drugim javnim forumima podjednako je nizak. Opštinski savet za bezbednost zajednice (OSBZ)²¹ i dalje nema predstavnika kosovskih Hrvata. Kada je upitan od strane OEBS-a zašto u OSBZ-u nema nijednog predstavnika kosovskih Hrvata, gradonačelnik je istakao da pozivnica za isti nije upućena usled poteškoća u pronalaženju predstavnika istih među starim i bolesnim. Iako ne postoji nijedan kosovski Hrvat iz oblasti Letnicë/Letnice koji je zastupljen u odboru za zajednice opštine Viti/Vitina²², postoji jedan kosovski Hrvat iz sela Bincë/Binac. Opština veruje da su interesi zajednice adekvatno zastupljeni od strane sadašnjeg člana iz reda zajednice kosovskih Hrvata, međutim kosovski Hrvati iz oblasti Letnicë/Letnice tvrde da ovaj predstavnik ne ostvaruje skoro nikakav kontakt sa njima i da stoga ne može na adekvatan način preneti njihove potrebe i probleme. Na primer, na sastanku odbora za zajednice održanom 20. oktobra 2010, članovi su diskutovali o zahtevu starešine kosovskih Albanaca iz sela Letnicë/Letnica u vezi sa pitanjima vodovoda, električne energije i putne infrastrukture, tvrdeći da je isti istaknut u ime svih stanovnika sela. Međutim, zajednica kosovskih Hrvata u Letnicë/Letnici tvrdi da nije konsultovana o ovom zahtevu pre sastanka.

Opštinske vlasti uložile su veoma male napore da integrišu ovu zajednicu u opštinske strukture i dopiranje od strane opštinskih zvaničnika bilo je veoma oskudno.²³ Jula 2011, gradonačelnik Viti/Vitine posetio je selo Letnice/Letnica zarad inauguracije projekta vodosnabdevanja. Juna 2011. Direktor Odeljenja za zdravstvo posetio je selo u vezi sa primenom projekta obnove doma zdravlja. Pre toga, jedina poseta visokog opštinskog zvaničnika kosovskim Hrvatima u oblasti Letnicë/Letnice desila se tokom posete hrvatskog ambasadora septembra 2010. Međutim, ni u jednom trenutku tokom ovih poseta su se ovi zvaničnici sreli sa predstavnicima zajednice kosovskih Hrvata. Na kraju, iako je opštinska kancelarija za povratak i zajednice uspostavljena u Viti/Vitini 12. oktobra 2010, ista nije postala funkcionalna do jula 2011²⁴, što predstavlja naznaku da nedostaje politička volja među aktuelnom administracijom da se unapredi učešće nevećinskih zajednica u opštini.

---

²¹ Uspostavljanje OSBZ-a na Kosovu zasnovano je na Uredbi UNMIK-a br. 2005/54, koja je imala za cilj da obezbedi veću uključenost zajednice u interakciju koja se odvija između policije i opštine na lokalnom nivou. OSBZ-i predstavljaju obavezne opštinske forume, kojima predsedava gradonačelnik, i koji bi trebalo da obuhvati predstavnike iz svih zajednica koje žive u svakoj opštini.

²² Odbori za zajednice uspostavljeni su kao stalni odbori skupština opština Uredbom UNMIK-a br. 2007/30 o samoupravi opština na Kosovu. Zakon br. 03/L-040 o lokalnoj samoupravi, 15. jun 2008, nastavlja da zahteva od zajednica u svakoj opštini na Kosovu. Odbori za zajednice predstavljaju odbore skupština opština koji bi u svom sastavu trebalo da imaju predstavnike svih zajednica u opštini, uključujući i one koje nemaju odbornička mesta u skupštini opštine.

²³ Od kada je OEBS započeo sa intenzivnijim praćenjem kosovskih Hrvata u oblasti Letnicë/Letnica, došlo je do porasta u broju projekata i aktivnosti opštine. Na primer, problem pasa lualica koji tumaraju po zemljištu kosovskih Hrvata istaknut je od strane predstavnika zajednice kosovskih Srba i razmotren je na sastanku OSBZ-a maja 2011; postoji projekat obnove doma zdravlja u selu Letnicë/Letnica; i projekat poboljšavanja vodosnabdevanja u selima Letnicë/Letnica i Shashar/Šašare. Međutim, nije moguće zaključiti da li su ove radnje ili će, poboljšati situaciju kosovskih Hrvata u ovoj oblasti.

²⁴ Iako je funkcionalan, ne može se opisati kao potpuno funkcionalan. Tri člana osoblja nemaju računare i pristup prevozu, na primer.

4. IMOVINSKA PITANJA

Nakon što je, tokom devedesetih, skoro cela zajednica izbegla u Hrvatsku, neke od njihovih napuštenih kuća postepeno su zauzeli prvo lokalni kosovski Albanci, a kasnije, u 2001, za vreme i posle sukoba u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji, etnički Albanci iz sela u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji. Pripadnici zajednice kosovskih Hrvata procenjuju da kosovski Albanci ili Albanci poreklom iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije trenutno zauzimaju oko 210 od oko 800 kuća kosovskih Hrvata u području Letnicë/Letnice. Stanje mnogih kuća kosovskih Hrvata, posebno onih napuštenih i onih koje se koriste za čuvanje stoke, vidno se pogoršava, a napuštena imovina i dalje je na meti pljačkaša. Uprkos ciljanoj kampanji koju je Direkcija za stambena i imovinska pitanja (HPD)²⁵ uz podršku Visokog komesara Ujedinjenih nacija za izbeglice i OEBS-a sprovedla 2005. i 2006. kako bi podstakla raseljene kosovske Hrvate da registruju i regulišu status svoje imovine, nije podnesen nijedan zahtev. Pripadnici ove zajednice oklevaju da traže povraćaj svojih zauzetih kuća ili preduzmu bilo koje druge mere za zaštitu svoje imovine, jer se boje odmazde.²⁶

Pored prijavljenog zauzimanja kuća, zauzimanje i/ili oštećenje obradive zemlje, voćnjaka i okolnih šuma takođe je negativno uticalo na slobodu kretanja i život mnogih kosovskih Hrvata sa tog područja. Uzurpacija obradive zemlje radi ispaše stoke, uglavnom od strane Albanaca iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, sprečila je zajednicu Kosovih Hrvata da koristi tu zemlju u poljoprivredne svrhe. U više navrata bila je potrebna intervencija policije kada su kosovski Hrvati pokušali da spreče ispašu stoke na svojoj zemlji. S obzirom da vlasnici kosovski Hrvati nemaju ažurirane posedovne listove za svoju imovinu, teško je dokazati kršenje imovinskih prava u slučajevima nezakonite upotrebe ili štete. To otežava svaku intervenciju policije i ostavlja je bez adekvatnog pravnog osnova. U ovom području takođe je široko rasprostranjena i nelegalna seča drva u voćnjacima na zemlji kosovskih Hrvata što dodatno ograničava ekonomsku održivost zajednice. Uprkos intervenciji policije, nastavlja se sa nanošenjem štete.

4.1. Uknjižba imovine

Jedna od glavnih prepreka u rešavanju imovinskih problema kosovskih Hrvata iz područja Letnicë/Letnice jeste nedostatak dokaza vlasništva nad nekretninom. Pravne i administrativne procedure, koje su često složene i dalje izgledaju zastrašujuće za starije pripadnike zajednice kosovskih Hrvata. Mnoga dokumenta o vlasništvu nekih od sadašnjih stanovnika sela u području Letnicë/Letnice datiraju još iz sedamdesetih i

---

²⁵ HPD je osnovan Uredbom UNMIK-a br. 1999/23 o osnivanju Direkcije za stambena i imovinska pitanja i Komisije za stambene i imovinske zahteve, 15. novembra 1999, sa mandatom da rešava imovinske zahteve u vezi sa sukobom iz 1999, koji se odnose na stambene objekte. Godine 2006, HPD je nasledila Kosovska agencija za imovinu (KAI) u okviru Uredbe UNMIK-a br. 2006/10 o rešavanju zahteva koji se odnose na privatnu nepokretnu imovinu, uključujući poljoprivredne i privredne objekte, 4. marta 2006, sa izmenama i dopunama. Dakle, mandat KAI proširen je tako da pokriva i poljoprivredne i privredne nepokretnosti.

²⁶ Reči predstavnika zajednice sa kojim su zvaničnici OEBS-a razgovarali tokom terenskog istraživanja sprovedenog za ovaj izveštaj. Videti fusnotu 7, *supra*.

osamdesetih godina i još uvek se vode na ime preminulog roditelja ili dede i babe sadašnjih stanara, a nije započet nijedan ostavinski postupak. Direktor katastarske kancelarije u Viti/Vitini potvrdio je OEBS-u da većina vlasništva nad imovinom u području Letnicë/Letnice nije ažurirana u katastarskim knjigama.²⁷ Direktor je izvestio da nijedan kosovski Hrvat iz područja Letnicë/Letnice nije podneo zahtev za upis odnosno uknjižbu imovine, te je savetovao zajednicu da to učini u katastarskoj kancelariji u Viti/Vitini i obećao svoju podršku i pomoć. Nakon ovog obećanja, OEBS je savetovao pripadnike zajednice da se obrate kancelariji i započnu proces regulisanja imovinskog stanja. Posle pokušaja da to urade, kosovski Hrvati su izvestili OEBS o nesarađujućem stavu nekih zvaničnika katastra, uključujući i slučajeve gde su njihova potraživanja usmeno odbijena na licu mesta, bez adekvatnog objašnjenja. Prema rečima predstavnika zajednice, katastarski zvaničnik je navodno pocepao imovinska dokumenta ispred jednog starijeg kosovskog Hrvata tvrdeći da su nevažeća. Informacije o navodnom incidentu brzo su se proširile među zajednicom, što ih je dodatno odvratilo od obraćanja kancelariji i pokušaja da registruju svoju imovinu. Poslednju i osnovnu prepreku u registraciji imovine kosovskih Hrvata u ovom području i dalje predstavljaju troškovi tog procesa, koji mogu iznositi i više od 100 evra kada su potrebna geometrijska merenja. Neki pripadnici zajednice odustali su od ovog procesa kada su vlasti tražile taj iznos, jer nisu bili u stanju da pokriju troškove.

4.2. Upravljanje imovinom

Aktivnosti HPD, a kasnije i Kosovske agencije za imovinu (KAI), preduzete radi rešavanja problema nezakonitog zauzimanja imovine kosovskih Hrvata u ovom području donele su samo ograničenu korist toj zajednici. HPD je početkom 2000. obavio procenu imovine u selima Letnicë/Letnica, Shashar/Šašare i Vrnaokolo/Vranikollë,²⁸ i od oko 800 napuštenih kuća uzeo pod svoju upravu oko 150, od kojih je samo nekoliko ocenjeno pogodnim za stanovanje i uključeno u šemu iznajmljivanja.²⁹ Preostale napuštene i zauzete kuće u ta tri sela nisu bile u mandatu HDP, zbog činjenice da su napuštene pre sukoba 1999. Uprkos tome što su klasifikovane kao nepogodne za stanovanje, nekoliko od 150 kuća pod upravom

²⁷ Na primer, lokalne vlasti su oktobra 2009. donele odluku o rušenju kuće jednog kosovskog Hrvata u selu Letnicë/Letnica, zbog navodne uzurpacije javnog zemljišta. Opštinsko odeljenje za inspekciju u Viti/Vitini naložilo je kosovskom Hrvatu da dobrovoljno oslobodi zemljište. Vlasnika kuće podneo je žalbu Kosovskoj katastarskoj agenciji, koja je podržala prvobitnu odluku. Nakon toga, kako bi se sprečilo rušenje kuće, vlasnik kuće je zatražio od Opštinskog suda izdavanje privremene mere. Izgleda da se opština oslanjala na nepotpunu katastarsku evidenciju, te tako nije priznala posedovni list kosovskog Hrvata koji datira još iz devedesetih. Vlasnik kuće je nakon toga podneo tužbu Vrhovnom sudu za poništenje gore pomenute odluke Kosovske katastarske agencije, čije rešavanje je još uvek u toku. Ovaj slučaj nije povećao poverenje zajednice u lokalne institucije, niti je ublažio njenu uznemirenost zbog imovinskih pitanja.

²⁸ Prema rečima predstavnika regionalne kancelarije KAI u Gjilan/Gnjilanu, Vrnaokolo/Vranikollë i Vërnez/Vrnez su fizički povezana sela i HPD ih možda smatra jednim selom; nije, međutim, jasno zbog čega nije obavljena nikakva procena u Vërnez/Vrnezu.

²⁹ Između ostalih zadataka, KAI (prethodno HPD) nadgleda iznajmljivanje napuštene imovine i upravlja šemom iznajmljivanja imovine pod njegovom upravom. Ova šema omogućava raseljenom nosiocu imovinskog prava da dobije fiksni prihod od imovine, tako što ovlašćuje KAI da je iznajmljuje dok on ne odluči da koristi imovinu na neki drugi način. Član 1.1 (b) Uredbe UNMIK-a br. 1999/23 o osnivanju Direkcije za stambena i imovinska pitanja i Komisije za stambene i imovinske zahteve, 15. novembra 1999. Šema iznajmljivanja postala je u potpunosti funkcionalna tek 2006.

HPD-a postepeno je zauzeto. HPD, a kasnije i KAI, tolerisali su ovo zauzimanje zbog socijalno-ekonomske ugroženosti nekih od stanara. Postoji takođe generalno obrazloženje da, dok zakoniti vlasnici ne podnesu zahtev za povraćaj poseda, nezakoniti stanari čuvaju imovinu koja bi u suprotnom verovatno došla u još gore stanje. Međutim, KAI je u nekim slučajevima pokrenuo postupak protiv nezakonitih stanara. Agencija je 2008. i 2009. uputila tri predmeta na krivično gonjenje stanara koji žive u kućama kosovskih Hrvata, a koji su ponovo nezakonito zauzeli imovinu nakon što su izbačeni jer nisu plaćali kiriju. U jednom slučaju je nezakoniti stanar kažnjen novčanom kaznom od 150 evra i dozvoljeno mu je da nastavi da živi na tom posedu, u drugom slučaju se na zakazivanje suđenja čekalo do avgusta 2011, a u trećem slučaju suđenje još nije zakazano, što je u suprotnosti sa zakonom koji propisuje da se datum početka suđenja određuje odmah.³⁰

U martu 2009, KAI je obavio procenu pogodnosti stanovanja i mogućnosti iznajmljivanja 156 kuća pod svojom upravom. Kao rezultat toga, 137 objekata kategorisano je kao nepogodno za stanovanje ili iznajmljivanje, nakon čega ti objekti više nisu bili pod upravom KAI. Pored toga, u saradnji sa katastarskom kancelarijom u Viti/Vitini, KAI je pronašao vlasnike 17 kuća, od kojih je 13 već bilo prodato od strane vlasnika. Dve kuće pod upravom KAI očigledno su u procesu prodaje, a KAI nije dao informacije o statusu jedne od kuća. Informacije koje je dao KAI pokazuju da je nekoliko kosovskih Hrvata koji su ranije živeli u području Letnicë/Letnice sada odlučilo da proda svoje kuće, što ukazuje na to da oni nemaju nameru da se vrate.

5. BEZBEDNOST I SLOBODA KRETANJA

Bezbednosna situacija kosovskih Hrvata koji žive u regionu Gjilan/Gnjilana i dalje je složena i krhka nakon sukoba 1999, a osećaj nesigurnosti zajednički je za celu zajednicu. Bezbednosni incidenti između navodnih nezakonitih stanara kuća i onih koji su zauzeli obradivu zemlju i kosovskih Hrvata koji pokušavaju da spreče ove uzurpacije zahtevali su intervenciju policije. Međutim, pošto kosovski Hrvati i dalje nisu u stanju da dokažu nezakonito zauzimanje, policija reaguje na ove slučajeve isključivo kao na remećenje javnog reda i mira, te tako među zajednicom preovladava osećaj institucionalnog zanemarivanja.

Kosovski Hrvati koji žive u Letnicë/Letnici uglavnom se osećaju slobodnim da se kreću unutar sela, dok oni koji žive u Shashar/Šašaru, Vrnakovolu/Vërnavokollë i Vrnez/Vërnez tvrde da su bili meta nekoliko incidenata fizičkog i verbalnog maltretiranja, što je smanjilo njihovu slobodu kretanja unutar ovih sela. Zajednica se, međutim, retko usuđuje da ode u područja u kojima većinu čine kosovski Albanci. Na primer, mnogi stanovnici kosovski Hrvati, sa kojima se razgovaralo u oktobru 2010, rekli su da se ne usuđuju da idu sami na dva katolička groblja u selu Shashar/Šašare, koja su u nekoliko navrata oštetili nepoznati počiniooci. Ova zajednica navodi još jednu prepreku slobodi kretanja, a to je veliki broj pasa koji pripadaju pastirima

---

³⁰ Prema članu 466 (2) Kosovskog zakona o krivičnom postupku, kada je optužni predlog uručen optuženom, „sudija [...]odmah zakazuje glavni pretres.“ U dva predmeta na čije se rešavanje još čeka, glavni pretres još nije zakazan u jednom od slučajeva. Rešavanje drugog slučaja odlagalo se dok suđenje nije zakazano za 16. avgust 2011. Međutim, predmet je ponovo odložen jer se optuženi nije pojavio na sudu.

kosovskim Albancima i etničkim Albancima iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, a koji često lutaju po područjima naseljenim kosovskim Hrvatima. Strah od napada ovih pasa često sprečava pripadnike zajednice kosovskih Hrvata da dođu do svoje obradive zemlje i voćnjaka.

Godine 2010. desili su se značajni bezbednosni incidenti među kojima je i fizički napad etničkog Albanaca iz Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije na kosovskog Hrvata u Shashar/Šašarima 30. juna 2010. Policija je uhapsila osumnjičenog, koji je pušten nakon konsultacija sa tužiocem i predmet je upućen Opštinskom sudu u Viti/Vitini. Sud je osumnjičenog kasnije proglasio krivim za nanošenje telesnih povreda i odredio mu kaznu od mesec dana zatvora koju je odslužio. Pomenuti kosovski Hrvat i njegova supruga navodno su bili mete napada od strane iste osobe u 2009. i u januaru 2010. On nezakonito zauzima napuštenu imovinu kosovskog Hrvata u neposrednoj blizini porodice i od tada nezakonito obrađuje njihovu zemlju i koristi je za ispašu stoke.

Stanovnici kosovski Hrvati sa kojima se razgovaralo tokom pisanja ovog izveštaja navode da se stalno dešavaju incidenti uznemiravanja, zastrašivanja i povremenih fizičkih napada na njihovu zajednicu, što negativno utiče na slobodu kretanja i bezbednost zajednice. Oni takođe navode da su u mnogim incidentima umešani stanari koji nezakonito zauzimaju imovinu kosovskih Hrvata. Međutim, većina incidenata verbalnog i fizičkog uznemiravanja ne prijavljuje se policiji jer zajednica kosovskih Hrvata tvrdi da se plaši moguće odmazde počinitelaca. Zvaničnici kosovske policije u ovom regionu priznaju da su svesni problema u područjima opštine koja su naseljena kosovskim Hrvatima, ali to nije dovelo do poboljšanja situacije. Zajednica kosovskih Hrvata takođe je izrazila nezadovoljstvo brojem i učestalošću patrola u područjima koja oni naseljavaju, posebno kada padne mrak.

Često sknavljenje dva lokalna katolička groblja kosovskih Hrvata u selu Shashar/Šašare imalo je vidljiv uticaj na percepciju bezbednosti zajednice. Poslednji slučaj prijavljen je 16. juna 2010, kada je stanovnik sela kosovski Hrvat obavestio policiju da su oštećeni svi prozori kapele na groblju i nekoliko nadgrobnih spomenika. Iako su počinioci i dalje na slobodi, reakcija opštine na ovaj incident bila je pozitivna. Nakon posete lokaciji, predsednik opštine odvojio je opštinska sredstva za popravku štete i ograde na groblju. Prema rečima pripadnika zajednice kosovskih Hrvata, tokom noći se često dešava druga vrsta incidenta, odnosno nelegalna seča drva uz pucanje iz vatrenog oružja. Zajednice doživljava ove incidente kao zastrašivanje, iako hvali nedavne mere koje je usvojila Kosovska policija kako bi stavila tačku na takvu praksu.³¹

Pretpostavljeni nedostatak bezbednosti i slobode kretanja od strane zajednice kosovskih Hrvata u području Letnicë/Letnice dodatno komplikuje činjenica da u stanici kosovske policije u Viti/Vitini nema zaposlenih kosovskih Hrvata.³² Opštinski zvaničnici nisu javno osudili prijavljene bezbednosne incidente niti su sprovedli aktivnosti pružanja pomoći pogođenoj zajednici. Osim toga, odsustvo predstavnika

³¹ Operativni plan Kosovske policije podrazumeva oduzimanje i drva za ogrev i prevoznih sredstava prilikom zaustavljanja navodnog ilegalnog drvoseče, što je mera koja se primenjuje samo u tom području.

³² Iako neki kosovski Hrvati iz Janjevë/Janjeva (region Prishtinë/Prištine) rade kao policajci u drugim delovima Kosova.

kosovskih Hrvata u OSBZ u Viti/Vitini, kao što je objašnjeno u Delu 3 gore, i dalje negativno utiče na sposobnost zajednice da iznese svoje bezbednosne probleme direktno relevantnim akterima. Ovim se može objasniti zašto na sastanku OSBZ-a u Viti/Vitini nijednom nije pomenut napad u Shashar/Šašarima koji se desio 30. juna 2010, dve nedelje pre održavanja sastanka.

Na kraju, dodatni faktor koji doprinosi percepciji izolacije i negativno utiče na percepciju bezbednosti među zajednicom kosovskih Hrvata jeste veoma ograničen pristup telekomunikacionim uslugama. U područjima naseljenim kosovskim Hrvatima nema fiksne telefonije. Većina pripadnika zajednice ne može sebi da priušti mobilni telefon, a oni koji mogu imaju na raspolaganju samo slab signal jednog operatera mobilne telefonije na Kosovu. Zbog toga je ovim ljudima teško da prijave incidente policiji ili da zatraže pomoć kada je to potrebno.

6. ZAKLJUČAK

Nalazi ovog izveštaja dokumentuju situaciju zajednice kosovskih Hrvata u opštini Viti/Vitina, situaciju koju karakterišu nesigurni socijalno-ekonomski uslovi, složena i nerešena pitanja imovinskih prava, stalna zabrinutost za bezbednost, pretpostavljeno i/ili stvarno institucionalno zanemarivanje i nedostatak učestvovanja u javnim poslovima koji je doprineo izrazitom osećaju izolacije među zajednicom. Ekstremna ugroženost starijih pripadnika zajednice kosovskih Hrvata u opštini Viti/Vitina zahteva preduzimanje hitnih mera od strane lokalnih organa kako bi se obezbedio ravnopravan pristup opštinskim i javnim službama i komunalnim uslugama.

Dugogodišnji imovinski problemi koji pogađaju ovu zajednicu, uključujući i nedostatak adekvatnih dokaza o pravu na vlasništvo, zastarelu opštinsku katastarsku evidenciju i nezakonito zauzimanje kuća i obradive zemlje, i dalje narušavaju uživanje imovinskih prava. Zbog složenosti, osetljivosti i obima nerešenih imovinskih pitanja, stariji kosovski Hrvati u opštini nemaju kapaciteta da rešavaju ta pitanja bez nečije pomoći. Mnogima u zajednici potrebna je pravna i administrativna pomoć za imovinska pitanja, uključujući i identifikaciju nosilaca imovinskih prava i upisa odnosno uknjižbe imovinskih prava u katastarsku bazu podataka, a potreban im je i pravni savet i zastupanje pred sudom tokom sudskih postupaka.

Bezbednosni problemi zajednice i dalje su jedna od glavnih prepreka njihovom efikasnom učešću u javnom životu. Iako je svaka činjenična procena od strane OEBS-a otežana jer se mnogi bezbednosni incidenti koji pogađaju ovu zajednicu ne prijavljuju, strah među ovom osetljivom i izolovanom zajednicom ima vidljiv uticaj na njihovu slobodu kretanja i uživanje prava i sloboda.

Ciklus institucionalnog zanemarivanja, pretpostavljene i stvarne izolacije, nedostatka učešća i daljeg zanemarivanja može se prekinuti brzom i efikasnom intervencijom lokalnih vlasti kako bi se umirila zajednica i rešili njeni problemi. Opštinski organi treba da preuzmu odgovornost za dobrobit zajednice kosovskih Hrvata u opštini Viti/Vitina i stvore uslova za održiva rešenja problema koji ih direktno pogađaju.

7. PREPORUKE

Opštini Viti/Vitina:

- Osigurati adekvatnu zastupljenost interesa zajednice kosovskih Hrvata u izvršnim i zakonodavnim ograncima opštine.
- Osigurati osnivanje, funkcionalnost i usaglašenost svih relevantnih obaveznih mehanizama, uključujući i opštinsku kancelariju za zajednice i povratak, opštinski savet za bezbednost zajednica i odbor za zajednice, u cilju zaštite i promovisanja prava zajednica, i uključiti zajednicu kosovskih Hrvata u ta tela.
- Redovno sprovoditi aktivnosti pružanja pomoći zajednici, preko opštinskih kancelarija za zajednice i povratak, kako bi se povećalo poverenje u lokalne institucije.
- Garantovani ravnopravan pristup opštinskim službama, uključujući i pristup uslugama zdravstvene i kućne nege, i javnim komunalnim uslugama i uključiti područja naseljena kosovskim Hrvatima u buduće infrastrukturne projekte kako bi se obezbedio adekvatan pristup vodi za sve stanovnike sela.
- Svi opštinski službenici da poštuju jezičku saglasnost kada rade sa nevećinskim zajednicama, uključujući i kosovske Hrvate. Postaviti dvojezične oznake odnosno natpise u svim javnim službama i obezbediti pristup osoblju koje govori srpski ili prevodiocima gde je to potrebno.
- Pomagati u nalaženju održivih rešenja za raseljene pripadnike zajednice, uključujući i organizaciju poseta idi-i-vidi i idi-i-informiši, preko opštinskih kancelarija za zajednice i povratak.
- Promovisati održiva rešenja za imovinska pitanja zajednice pružanjem pravne i administrativne podrške onima koji žele da regulišu i/ili traže svoja imovinska prava, i ukidanjem ili značajnim smanjenjem potrebnih administrativnih taksi za one kosovske Hrvate koji nisu u stanju da ih plate.
- Odgovoriti na bezbednosne incidente javnom osudom i obavljanjem aktivnosti pružanja pomoći pogođenim pojedincima, kao i sprovođenjem inicijativa za promovisanje dijaloga između kosovskih Hrvata i drugih zajednica u opštini.

Centru za socijalni rad u Viti/Vitini:

- Sprovesti hitnu i sveobuhvatnu ocenu potreba zajednice i pripremiti plan za pružanje kućne nege i druge vrste pomoći, prema potrebi.

Kosovskoj policiji:

- Povećati broj patrola u ovom području i sprovesti specifične aktivnosti pružanja pomoći zajednici kosovskih Hrvata.
- Oceniti pogodnost uspostavljanja policijske ispostave u Letnicë/Letnici koja bi pokrivala četiri sela naseljena kosovskim Hrvatima.
- Razmotriti ponovo razmeštanje policajaca kosovskih Hrvata u to područje kako bi se umirila zajednica.
- Podstaći zastupljenost zajednice kosovskih Hrvata u postojećem lokalnom odboru za javnu bezbednost u opštini Viti/Vitina.